

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ ПРАВОЗНАВСТВА

Роговенко М. М.,

доцент кафедри філософії
права та юридичної логіки
Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
педагогічних наук

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ І КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Розглянуто роль інтерактивних технологій у формуванні та розвитку інтелектуальних і комунікативних умінь курсантів органів внутрішніх справ; кооперативний, фронтальний та інші методи навчання; вплив інтерактивних технологій на розвиток і саморозвиток особистості.

Ключові слова: педагогічні технології; інтерактивні технології; інтелектуальні уміння; комунікативні уміння.

Рассмотрены роль интерактивных технологий в формировании и развитии интеллектуальных и коммуникативных способностей курсантов органов внутренних дел; кооперативный, фронтальный и другие методы обучения; влияние интерактивных технологий на развитие и саморазвитие личности.

Ключевые слова: педагогические технологии; интерактивные технологии; интеллектуальные умения; коммуникативные умения.

The article shows the role of interactive technologies in the formation and development of intellectual and communicative skills of cadets of the internal affairs. The article considers cooperative, frontal and other teaching methods. The author shows the influence of the interactive technologies for development and self-identity.

Keywords: educational technology; interactive technology; intellectual abilities; communication abilities.

Одним з основних завдань, що стоїть перед вищою школою є підготовка висококваліфікованих інтелектуально-розвинених фахівців, здатних до самоосвіти й саморозвитку, критичного

мислення, використання набутих знань і умінь для творчого розв'язання проблем. Ці завдання вимагають від майбутніх фахівців, зокрема працівників органів внутрішніх справ, високого освітнього рівня, потреби в інтелектуальному зростанні та самовдосконаленні, вчитися будувати відносини з людьми, знаходити підхід до них, передбачати розвиток різних соціальних ситуацій.

Оскільки роки навчання в академії – це роки становлення особистості майбутнього працівника ОВС, актуальним завданням викладача філософсько-правових дисциплін є ефективне застосування інноваційних технологій, які б сприяли розвитку інтелектуальних умінь, реалізації здібностей, самовираження, взаємодії, комунікативних умінь. Одними з таких інноваційних технологій є інтерактивні технології навчання.

Слово “інтерактив” походить від англійського слова “interact”, де “inter” – взаємний, і “act” – діяти [6]. Отже “інтерактивний” – “здатний до взаємодії, діалогу”. “Технологія” походить від грецьких слів τεχνη – мистецтво, майстерність, та λογος – навчати.

Дослідники зазначають, що у сучасній педагогічній літературі поняття “педагогічна технологія” поширюється в таких варіантах як “технологія навчання”, “освітні технології”, “технології в навчанні” [4]. Крім того, досі не існує єдиних вичерпних та уніфікованих визначень понять освітні, педагогічні, навчальні технології. Одні науковці розуміють під вищезазначеним терміном управління педагогічними процесами, інші – способи організації діяльності тих, хто навчається, різноманітні методи та прийоми досягнення педагогом навчальної мети. У буквальному ж перекладі “педагогічна технологія” означає вчення про педагогічну майстерність [6].

Проблема педагогічних технологій була і залишається в центрі уваги багатьох вчених – Т. Ільїної, М. Кларіна, О. Кожем'яки, І. Лернера, О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Селевко, С. Сисоєвої, Г. Фреймана, І. Чередова та ін., які працювали над різними її аспектами. Зокрема, досліджувались підходи щодо визначення, аналізу та опису окремих педагогічних технологій, активізації та інтенсифікації навчання на їх основі, застосування інтерактивних технологій у процесі навчання різних дисциплін.

Разом з тим зазначена проблема і сьогодні є актуальною. Окремого дослідження вимагає практичне застосування інтерактивних технологій у викладанні філософсько-правових дисциплін.

Мега дослідження – показати застосування інтерактивних технологій на заняттях з філософсько-правових дисциплін.

Аналіз літературних джерел свідчить, що педагогічна технологія відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання [4]. Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: системності (наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісність); керованості (можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання); ефективності (технологія повинна вибиратись відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання); відтворюваності (можливості застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами) [5].

Крім того, педагогічна технологія відповідає на запитання, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, устанавлюючи порядок різноманітних моделей навчання.

О. І. Пометун та Г. О. Фрейман підкреслюють роль саме інтерактивної моделі навчально-виховного процесу, яка передбачає використання інтерактивних технологій та відповідних їм методів за різноманітних форм організації. При цьому, інтерактивні методи є основою для розбудови інтерактивних технологій навчання. Зокрема, груповий (кооперативний метод) є основою інтерактивної технології кооперативного навчання, що передбачає навчання курсантів у малих групах, об'єднаних спільною метою [5].

Кооперативний метод виробляє навички соціальної взаємодії, дозволяє акумулювати більший об'єм унікальної інформації її членів, використовувати їх досвід. Груповий (кооперативний метод) сприяє виникненню феномену соціальної фасилітації, що позитивно впливає на результати діяльності, а також є специфічним видом емоційного контакту.

Дослідники стверджують, що основною ознакою інтерактивного методу є кооперація. Тобто це така форма організації навчального заняття, коли перед курсантами ставиться єдина пізнавальна задача для вирішення котрої необхідне об'єднання зусиль усіх членів групи, їх взаємодія [6]. Як приклад, можна навести застосування технології “Синтез думок” під час семінарського заняття з філософії за темою “Історичні типи філософської думки” (Антична філософія). Для виконання спільного завдання, яке стосується визначення основних особливостей античної філософії на основі діалогу Платона “Про справедливість” викладач пропонує курсантам

об'єднатися у п'ять підгруп. Кожна підгрупа повинна обговорити свій варіант відповіді та передати його іншим підгрупам, які мають доповнити його своїми пропозиціями та зазначити те, з чим не погоджуються. Опрацьовані матеріали передаються експертам, які зіставляють написане з власним варіантом, роблять загальний звіт та пропонують його для обговорення всієї групі курсантів. Таким чином, застосування інтерактивної технології навчання допомагає розвитку аналітичного мислення курсантів на основі структурно-генетичного аналізу і синтезу, порівняння. В свою чергу це сприяє розвитку інтелектуально-логічних умінь та здібностей. Крім того, спілкування курсантів у процесі групової навчальної діяльності навчає їх взаємодії, відповідальному ставленню до навчання в системі відповідальної колективної залежності, забезпечує можливість формування вміння співробітничати, вміння запобігати конфліктам та успішно їх вирішувати.

Наступним методом, що є основою колективно-групової технології навчання є колективний (фронтальний) метод. О. І. Пометун та Л. В. Пироженко зазначають, що метою даної технології є прояснення певних положень, привертання уваги до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, актуалізація опорних знань тощо [5].

Прикладом колективно-групової технології навчання може бути один із її різновидів – “Мікрофон”, яку можна застосувати під час семінарського заняття з дисципліни “Професійна етика та естетична культура” в темі “Категорії етики та специфіка їх прояву в діяльності працівника ОВС”. Курсантам пропонується завдання для загальногрупового обговорення:

“Особистістю не народжуються, а стають, розвиваючись; і не стихійно, автоматично, а в процесі активної цілеспрямованої діяльності, в першу чергу, у зв'язку з готовністю і здатністю до індивідуального самовизначення, самостійного вибору і рішення. Людина стає особистістю постільки, оскільки вона здобуває свою духовну, перш за все моральну свободу” (Л. А. Коган).

Під час загальногрупового обговорення вищезазначеного завдання курсанти мають можливість швидко, по черзі, тримаючи в руках уявний мікрофон висловлювати свою позицію, відповідаючи на запитання: “У чому відмінність між поняттями “індивідуальність” та “особистість”?; “Як Ви розумієте вираз “здобуття духовної, перш за все моральної свободи людиною?”; “Чому саме моральна свобода виступає передумовою формування особистості?”.

Робота за такою методикою сприяє формуванню у курсантів інтелектуально-евристичних умінь: виявлення проблеми,

формулювання гіпотези, перенесення знань і умінь в нову ситуацію. А це в свою чергу, як підкреслюють дослідження розвиває ті психічні властивості та інтелектуальні риси, які забезпечують реалізацію процесу творчої діяльності [3].

Застосування вищезазначеної технології впливає також і на процес самоствердження та самореалізації курсанта в середовищі ровесників, реалізації його потенційних можливостей, допомагає створенню атмосфери демократизму. Виступи, основані на діалозі, сприяють відпрацюванню вміння говорити, переконувати. Переконавання ж є способом впливу на особистість, що зачіпає як раціональну так і емоційну сфери [1]. Розвиток цих умінь є корисним для майбутньої професії працівника ОВС.

Ще одним видом інтерактивних технологій є технології ситуативного моделювання, зокрема модель навчання у грі. Гра є важливим засобом формування ціннісних орієнтувань, діяльністю, у процесі якої більш успішно проходить засвоєння тими, хто навчається, форм поведінки, розвиток творчих сил, уяви, фантазії [2]. Також модель навчання у грі сприяє максимальній свободі інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри. Курсанти можуть самі обирати роль у грі, створювати проблемну ситуацію та вирішувати її. Ця форма діяльності сприятиме розвитку інтелектуально-евристичних умінь та здібностей. Ігрова модель навчання розвиває і комунікативні вміння, що є дуже важливим у майбутній професії працівника ОВС. Спількування працівника міліції може відбуватись у різноманітних ситуаціях і від його наслідків залежить оперативна обстановка на території обслуговування, інформованість міліції, довіра до неї. Крім того, учасник спількування в ігрових ситуаціях виступає в подвійній суб'єктивно-об'єктивній ролі: звертаючись до іншого, діючи на нього, він водночас відображає партнера у своїй свідомості, сприймає його ідеї, судження, почуття, виробляючи одночасно своє ставлення до них. Така форма навчання є дуже важливою для кожного курсанта. Адже робота працівників ОВС у процесі виконання ними своїх функціональних обов'язків пов'язана з конфліктними ситуаціями. Тому за допомогою ігрових моделей курсанти навчаються попереджати виникнення конфліктних ситуацій, брати під контроль протікання конфлікту, зводити до мінімуму його негативні наслідки. Прикладами різновидів ігрової моделі може бути "Рольова гра", "Програвання сценки", та ін. Ці методи можна застосовувати на семінарських заняттях з дисципліни "Професійна етика та естетика", зокрема в темі "Моральна культура особи. Діловий і службовий етикет".

У ході рольової гри курсанти “розігрують у ролях” дотримання правил і вимог службового етикету в уявній організації, що стосуються підлеглих і керівника. Завдяки такій методиці курсанти формують необхідні моральні якості майбутнього працівника міліції – ввічливість, сумлінність, порядність, шанобливість, делікатність, скромність, повагу до гідності інших. Також по ходу гри підкреслюються й основні вимоги до керівника та опрацьовуються методи впливу керівника на підлеглих: моральне переконання, моральний приклад, етична консультація та ін. Таким чином, моральна гра сприяє набуттю моральних знань, морального досвіду. Форма роботи, яка стосується розігрування конкретних життєвих ситуацій, розвиває моральну уяву в умовах оперативного прийняття конкретного морального вибору. Наприклад: “Ви – оперативний працівник. Ваш керівник брутально поводить із затриманим, порушуючи закон. При цьому Ви знаєте, що затриманий дійсно винен у скоєнні злочину. Ваш вибір поведінки в цій ситуації?”. Або ж “Ви – слідчий. У Вас справа про групу рекегірів. Ви дізнаєтеся, що в цій групі – Ваш колишній шкільний товариш, з яким Ви товаришували. Ваші варіанти поведінки?”.

До інтерактивних технологій, які можна застосовувати на заняттях з філософсько-правових дисциплін відносяться також і технології опрацювання дискусійних питань. Дискусія – це широке, публічне обговорення якогось спірного питання, що сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Навчальні дискусії можуть застосовуватись у декількох варіантах моделювання навчальних тем: 1) побудова вивчення теми як підготовки до дискусії за всім матеріалом, яка відбувається на останньому занятті; 2) включення дискусійного компонента в окремі теми на етапах перевірки домашнього завдання і закріплення щойно вивченого матеріалу; 3) побудова навчання як самостійної або групової роботи з обговоренням її результатів [6].

Звернемось до другого варіанту, який можна застосувати на семінарському занятті з філософії з теми “Історичні типи філософської думки” (філософія Нового часу). На етапі закріплення вивченого матеріалу курсантам пропонуються фрагменти філософських текстів, зокрема:

“Людський розум у силу своєї схильності легко припускає в речах більше порядку і однаковості, чим їх знаходить. І в той час, коли багато чого в природі одиничне і зовсім не має собі подоби, він продумує паралелі, відповідності і відносини яких немає.

Звідси толки про те, що в небесах все рухається по доконаних колах. Спіралі ж і дракони зовсім відкинуті, якщо не вважати назв. Звідси вводиться елемент вогню зі своїм колом для того, щоб скласти чотирикутник разом з іншими трьома елементами, які доступні почуттю. Доцільно вкладається в те, що зветься елементами, міра пропорції один до десяти для визначення ступеня розрідженості і тому подібні бредні. Ці марні твердження мають місце не тільки у філософських навчаннях, але і у простих поняттях” (Бекон Ф. “Новий Органон”).

Ознайомившись із завданням курсанти повинні визначити, яку методологічну позицію відстоює автор: емпіризм чи раціоналізм, аргументувати свою відповідь, пояснити у чому згодні з автором, а в чому – ні. Така форма роботи є прикладом технології опрацювання дискусійних питань та її різновиду “Займи позицію”.

Таким чином, застосування інтерактивних технологій на заняттях з філософсько-правових дисциплін спрямовує на розвиток і саморозвиток особистості, дає змогу цілеспрямовано розвивати інтелектуальні здібності, просувати на більш високий рівень уміння і навички спілкування, працювати в колективі, усвідомлено брати на себе відповідальність за особистість іншої людини. Практична спрямованість інтерактивних технологій створює умови за яких курсант може глибше усвідомити своє професійне покликання, перетворюватись з об’єкта професійної підготовки на суб’єкта індивідуального професійного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аникеева Н. П. Психологический климат в коллективе / Аникеева Н. П. – М. : Просвещение, 1989 – 224 с.
2. Кожем’яка О. Л. Інтелектуальні ігри на уроках історії / Кожем’яка О. Л. – Х. : Вид. гр. “Основа”, 2005. – 144 с.
3. Лернер И. Я. Проблемное обучение / Лернер И. Я. – М. : Знание, 1974. – 64 с.
4. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.] ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
5. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2005. – 328 с.
6. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання : [навч.-метод. посіб.] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.